HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

מוסר. [1] משום דטעמא שאין מתכוין הוא: **מסוכריא דנזייתא.** ברזא של חבית שכורכין סביבותיה נעורת [א] ומטליות כדי שתסתום הנקב יפה: **אסור להדוקיה.** בתוך החבית בכח משום שמיטה ואע"ג דאינו מתכוין לשום שמיטה אסור אפי' לר"ש דאמר במסכת שבת (דף מח:)

דבר שאין מתכוין מותר: ולא יתום. וכיון דמהדק לה לא אפשר לה בלא שמיטה אבל לפנות את השער אפשר בלא תלישה: **הלכה כר' יהודה.** אלמא ס"ל לרב דבר שאין מתכוין אסור: **בלא גברי.** בלא רב חייא ורב חנן: **ותולש ולא היינו גוזז.** להכי אמר רב הלכה כר' יוסי בנכור: **בלאחר יד.** דאין דרך לתלוש אמר אלא לגוזז: **הפוך את הכנף.** שתולש עולה גדולה מן כנף העוף: **והקוטמו.** לאחר שתלשו קטם ראשו: **והמורטו.** שממליקה מן הצדדין ומורט מן הקנה [ב] השער: גוזז ומתמך וממתק מארבעים אבות מלאכות [ג] במסכת שבת (דף עב.). ממתק מחליק: **דהיינו אורחיה.** שדרך עולת עוף [ד] לתלוש ולא לגזוז: **מדרב ס"ל דרבי יוסי.** לגבי בכור דתולש ולא היינו גוזז: **ר' יוסי נמי סבר לה כרב.** דדבר שאין מתכוין אסור: ה"ג **עיקרן מאדים וראשן משחיר.** וכן בתוספ' דמסק' פרה (פ"ב ה"ד): **גוזז.** את הראש שמשחיר במספרים ומשייר מן המאדים ואילך ואינו חושש משום גיזה בקדשים אלמא משום דאין מתכוין לשום גיזה אלא לתקן שרי. שתי שערות שכולן שחורות פוסלות בפרה לגמרי אבל עיקרן מאדים וראשן משחיר אפשר בתקנה: **דלאו בה גיזה.** שאין לפרות אמר הלכך לא אסיקא בגיזה: **לא תעבוד ולא תגוז.** וי"ו מוסף על ענין ראשון וילמדו שניהם זה מזה: **דקדשי בדק הבית היא.** עוז(ב) (ויש לה) דהא אינה קריבה למזבח הלכך מותרת בגיזה: **דלא שביחא.** ומילתא דלא שביחא לא גזרו [ה] רבנן: **דמיה יקרים.** ואין דמיה כל כך מזומנים לחללה עליהן: **נקופין.** לנורך הקופין: **לחפלה.** קאמר והאי וכן אתולש קאי דכי היכי דמותר לתלוש לנורך השמיטה דהא פשיטא לך [ו] דרישא לכתחלה קאמר הכי נמי [ז] לראות מקום הסוס לו דיעבד קאמר והאי וכן אלא יזיזנו קאי והכי קאמר וכן מי שתלש את השער לראות את מקום הסוס נמי לא יזיזנו ממקומו: **המסובך באזן.** ובאזן היה מוס: **דשחיטתו מוכחת עליו.** דלאו לגיזה איכון: **אלא לאו אתולש.** ולכתחלה קאמר: **מתני' מפיר.** את הלמר בהנאה לכהן: וחכמים

מסוכריא דנזייתא. פירשנו בפ"ק דכתובות (ד' ו. ד"ה האי) ובסוף יח [ח] (כל כתבי) (שבת קיא. ד"ה האי): **דהוה ליה עוקר דבר מגידולו בלאחר יד.** אין ללמוד מכאן שיהא מותר לתלוש [ט] נוקה מצואתר של עוף כדי לשמוט בי"ט דהא דשרי [י] פריש דהא דשרי [יא] הכא משום שאין מתכוין ולגשון [יב] נמי שפירש דאפשר בתמכוין [יג] בנולה לא הוי כלאחר יד דקתני בסמוך בתולש את [יד] [טו] העוף ואע"ג דאין כריך כאן [טז] נולה והוי מלאכה שאינה צריכה לגופה [יז] אין ללמוד מלאכה שאינה צריכה לגופה מכלאחר יד: **ואמר** ר"ל [יח] חייב משום גוזז. תימה מה הוא מקשה אע"ג דלענין בכור לא מחייב ביה משום לא תגוז לענין שבת יש לחייב משום תולדה דגוזז ככל עוקר דבר מגידולו בבעלי חיים כמו [יט] מולין (דף עג.) הושיט ידו למעי בהמה ודילדל עובר שבמעיה [יא] לענין שבת [יב] [מייב] ובמוקדשין לא מחייב משום גוזז [יג] וכן קיטוף חייב בשבת משום תולדה דקולר וכן תולש מן המחובר אע"ג דקיטוף לענין קצירה קודם לעומר לא מחייב (פסחים יא.). ולענין לקט בפ' ראשית הגז (מולין קלז.). ואי הוה מפרשינן הכא דפריך אהא [יג] דאמרינן דתולש משום כלאחר יד הוה ניחא דמייתי ראיה מהכא דלא כלאחר יד [יד] ואין הלגון משמע כן מדקאמר ותולש לאו היינו גוזז והא תניא התולש את התולש את [טו] העוף כו' משמע דפריך אהא דאמרן דתולש לאו היינו גוזז: **מדרב** סבר לה כר' יוסי בן המשולם ר' יוסי סבר לה כרב. דאמר דבר שאין מתכוין אסור אפ"ש היה סובר דדבר שאין מתכוין מותר מנא ליה לרב שיהא הלכה כמותו משום דתולש לאו היינו גוזז דאמרינן כי שרי ר' יוסי משום דבר שאין מתכוין מותר ותולש היינו גוזז אלא קיים ליה לרב [טו] (משום) דאית ליה לר' יוסי דבר שאין מתכוין אסור:

עיקרן משחיר וראשן מאדים. כך היה כתוב בספרים ויש לפרש דנקט ראשן מאדים לרבותא [יז] אע"ג שכולה אדומה מבחוץ טעונה גזיזה ובקונטר' [יח] גרים איפכא מתוך תוספתא דפרה: **גוזז במספרים ואינו חושש.** כלומר אפי' יגזוז משאר השערות [יט] בלא מתכוין אף אלו עצמן [כ] יגזוז יותר מן הצורך לגירסת הקונטר' [כא] ראשן משחיר [כב] והיה מדקדק דקסבר דבר שאין מתכוין מותר [כג] ובקונטר' פי' דאייך מהא דשרי משום דאין מתכוין לשום גזיזה אלא לתקן [כד] דאין זה כשאר לשון אין מתכוין בעלמא דכיון דבכוונה גוזז במספרים ויש לישב לפי' הקונטרס דהכי פריך וסבר ר' יוסי בן המשולם דבר שאין מתכוין אסור ושרי מטעם דתולש לאו היינו גוזז הא דאמרן תשפכנו כמים הוה למשרי דמן של פסולי המוקדשים [כה] הוא דאתא דס"ד הואיל ואסיקי בגיזה ועבודה דמן נמי ליבעי קבורה קא משמע לן ואיכי מיסק אדעתין לאסור דמן [כו] [בהנאה] משום דאסיקי בגיזה ועבודה הא אפי' הגיזה עצמה מותרת וכ"ת הא דשרי מדאורייתא היינו בנשר אבל גוזז דמתכוין אסור [כז] חדא דמתכוין דדם כנשר גיזה ועוד אפילו בתולש

מתו ומי אמר רב הכי [ט] **והא אמר רב** [כ] **חייא בר אשי משמיה דרב** [א]**מסוכריא דנזייתא אסור להדוקיה ביומא טבא בההיא אפי' ר' שמעון מודה דאביי ורבא דאמרי תרוייהו** [ב]**מודה ר"ש בפסיק רישיה ולא ימות והא אמר** [ג]**רב חייא בר אשי אמר רב הלכה כר' יהודה ורב חנן בר אמי אמר שמואל הלכה כר"ש ורב חייא בר אבין מתני בלא גברי רב אמר הלכה כרבי יהודה ושמואל אמר הלכה כרבי שמעון אלא לעולם סבר רב דבר שאין מתכוין אסור ותולש לאו היינו גוזז וביום טוב היינו טעמא דשרי דהוה ליה עוקר דבר מגידולו בלאחר יד ותולש לאו היינו גוזז והתניא** [ד]**התולש את הכנף והקוטמו והמורטו חייב שלש חטאות ואמר ר"ל** [ה]**תולש חייב משום גוזז** [ו]**קוטם חייב משום מחתך ממרט חייב** [ז]**משום ממחק שאני כנף דהיינו אורחיה ומדרב סבר כר' יוסי בן המשולם ר' יוסי בן המשולם סבר לה כרב וסבר ר' יוסי בן המשולם דבר שאין מתכוין אסור** [ח]**והתניא** [ט]**שתי שערות עיקרן מאדים וראשן משחיר ר' יוסי בן המשולם אומר גוזז במספרים ואינו חושש שאני פרה דלאו בת גיזה היא** [י]**והתניא** [יא]**לא תעבוד בבכור שורך ולא תגוז בכור צאנך ואין לי אלא שור בעבודה וצאן בגיזה** [יב]**מנין ליתן את האמור של זה בזה ואת האמור של זה בזה ת"ל לא תעבוד ולא תגוז אלא שאני פרה דקדשי בדק הבית היא** [יג]**והאמר רבי אלעזר קדשי בדק הבית אסורין בגיזה ועבודה** [יד]**מדרבנן והאיכא איסורא דרבנן** [טו] **אלא שאני פרה דלא שכיחא** [יא]**וליחלה ולפקה לחולין וליגזה והדר ליקדשה דמיה יקרין וליעבד לה כדשמואל** [יב]**דאמר שמואל** [יג]**הקדש שוה מנה** [יד]**שחיללו על שוה פרוטה מחולל** [טו]**אימור דאמר שמואל שחיללו לכתחלה מי אמר** [טז]**איבעית אימא רב סבר לה כר' יוסי בן המשולם ור' יוסי בן המשולם לא סבר לה כרב: ותולש את השער ובלבד שלא יזיזנו ממקומו: אמר רב** [יז]**אשי אמר ריש לקיש** [יח]**לא שנו אלא ביד אבל בכלי אסור והקתני עושה מקום בקופיץ מיכן ומיכן תני לקופיץ: וכן** [יט] **תולש את השער לראות מום: איבעיא להו לכתחלה** [כ] **או דיעבד אמר רבי ירמיה תא שמע צמר המסובך באוזן ר' יוסי בן המשולם אומר תולשו ומראה את מומו ש"מ לכתחלה ש"מ אמר רב מרי אף אנן נמי**

תנינא וכן התולש את השער לראות מקום מום מאי וכן אילימא שלא [כא] **יזיזנו את מקומו השתא ומה שוחט דשחיטתו מוכחת עליו** [כב] **לא יזיזנו לראות מקום מום מיבעיא אלא לאו אתולש שמע מינה לכתחלה ש"מ: מתני' שער בכור בעל מום שנשר והניחו בחלון ואחר כך שחטו עקביא בן מהללאל מתיר** וחכמים

לגורך תיקון שחיטה דאין זה חשוב גוזז ומיהו אין פי' זה נראה כלל דבכל ענין יכול להקשות בין הוי טעמיה משום דבר שאין מתכוין מותר בין הוי טעמיה משום דתולש לאו היינו גוזז: שער בכור בעל מום שנשר כו'. כולה הך שמעתא מוכחת דגיזת פסולי המוקדשין שרי מדאורייתא ואפי' רבנן דאסרי מפרש בגמ' גזירה דלמא אתי לאשהויה והא דדרשינן לעיל (דף ו:) תזגה ולא גיזה היינו תזגה [כג] ותימה לרבי דאמרי' בפרק שני דחולין (דף לו:) גבי על הארץ תשפכנו כמים הוה למשרי דמן של פסולי המוקדשים [כד] הוא דאתא דס"ד הואיל ואסיקי בגיזה ועבודה דמן נמי ליבעי קבורה קא משמע לן ואיכי מיסק אדעתין לאסור דמן [כה] [בהנאה] משום דאסיקי בגיזה ועבודה הא אפי' הגיזה עצמה מותרת וכ"ת הא דשרי מדאורייתא היינו בנשר אבל גוזז דמתכוין אסור [כו] חדא דמתכוין דדם כנשר גיזה ועוד אפילו בתולש

מסורת הש"ס

א) שבת קיא. ע"ש מנחות ו. ע"ש, ב) שבת עה. קנ. קיז: קיח. קכ: קלב. קמנ. סוכה לג: כתובות ו. ביצה לו., ג) [נקמן לד. שבת קיא:], ד) שבת עד: [תוספתא דשבת פ"י הי"ג], ה) [תוספתא דפרה פפ"ב ע"ש], ו) [מולין קלז.], ז) [לעיל יד. מולין קלה.], ח) ערכין כט. תמורה כז: וש"נ, ט) [ערכין כט. מעילה יד:], י) ל"ל אסי, י) ל"ק מ"ז, ג) בפ"ח: לן, מ) [מונה שרלוס, נ) פירשתי ל"ק, ס) שני נמי שפירשתי ל"ק, ע) הכנף ל"ק, פ) לעולה ל"ק, צ) [שבת קז:], ק) ל"ק, ר) ל"ל הכנף, ש) אם יגזוז ל"ק, ת) ולשון משחיר ומהמ"ל מדקדק ל"ק, א) ואין ל"ק, ב) ל"ק.

תורה אור השלם

1. כָּל הַבְּכוֹר אֲשֶׁר יִוָּלֵד בִּבְקָרְךָ וּבְצֹאנְךָ הַזָּכָר תַּקְדִּישׁ לַיְיָ אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲבֹד בְּבְכֹר שׁוֹרֶךָ וְלֹא תָגֹז בְּכוֹר צֹאנֶךָ:

דברים טו׳ יט

הגהות הב"ח

(א) גמ' והתניא אימורא דרבנן שאני כל"ל ומיבא אלא נמקק: (ב) רש"י ד"ה דקדשי בדק הבית היא דין קדשי בדק יש לה דהא:

גליון הש"ם

גמ' והתניא שתי שערות. עיין פ"ב מ"ה דפרה. תוס' ד"ה דהוה וכו' אין ללמוד מלאכה שאין צריכה לגופה. עיין שבת דף מו ע"ב תוספות ד"ה דכל: ד"ה גוזז וכו' ובקונטרס פירש וכו'. עיין לקמן דף לד ע"א תוספות ד"ה מילמא:

מוסף רש"י

מסוכריא דנזייתא. פתימה נקב גינות שמוליאין הסכר דרך הנקב וסותמין אותו בצלפי בגדים (כתובות ו.) מפני שאין הנקב שוה (שבת קיא.). אסור להדוקיה. ננקב משום שמיטה ואע"ג דלא קא מכוין לסתומו (שם). בפסיק רישיה ולא ימות. כאומר אחתוך ראש בהמה זו בשבת ואיני רוצה שתמות, דכיון דאי אפשר שלא תמות כמתכוין חשיב ליה, וכי מתירין דבר שאין מתכוין מותר כגון היכי דאפשר ליה בלא איסור, כגון גורר חדס מעה כסף ואפסלך ונלכד שלא יתכוין לעשות חרץ, ואע"ג דאיכא למיחש דילמא עביד חרץ, כיון דלא מתכוין לכי ואפשר לגרירה בלא חרץ, כי עביד נמי חרץ דהוי מלאכה גמורה לא מחייבינן, אבל היכי דודאי עביד מודה (סוכה לג:). מתני בלא גברי. מתני לה לפלוגתא דרב ושמואל בלא אמוראים אמסם, אלא הם אמרם מלקו בה (שבת קיא:). התולש את הכנף. עולה גדולה מן כנף העוף (שבת עה.). והקוטמו. לאחר שתלשו מוסך ראשו שהוא דק ולחוי לגיעתו בכר וכסת (שם). והמורטו. לגד זנבו שהוא קשה מורט שערו ומנקן ומכלן ומעביה הקנה ועותן השער בכר וכסת (שם). שהיללו על שוה פרוטה מחולל. דאין אותה לאקדש דמיה (ויקרא כה) אים את אחיו, ואשמועינן שמואל דכי היכי דאיתמעיט מאותה איתמעיט נמי מביטול מקח (קדושין יא:) וטעות נמי ליכא למימר בהו דמקן טעה (ב"מ נז.).

עין משפט נר מצוה

א [טוש"ע ח"מ סי' שכ סעי' יח]:
לז ב מיי' פ"ט מהלכות שבת הלכה ז:
לח ג מיי' פי"ח שם הלכה ז:
לט ד מיי' שם הלכה ו:
מ ה מיי' פ"ח מהלכות פרה הלכה ג:
מא ו מיי' פ"ח מה' מעילה הל' ז סמג עשין קמג טוש"ע י"ד סימן שה סעיף ח:
מב ז מיי' שם הלכה יב: מג ח מיי' פ"ז מהלכות ערכין הלכה ח:
מד ט טוש"ע י"ד סימן שה סעיף ג:
מה י מיי' פ"ח מה' מעילה הלכה י טוש"ע שם:

שיטה מקובצת

א) רב שימי בר חייא משמיה ותיבת אשי נמחק: ב) היא ולא והתניא: ג) שכיחא ונפרקיה ולפקה: ד) שמואל. עי' בתוס' לקמן (דף ל ע"ב): ה) אמר איבעית אימא כי איתרבי שור לגיות זנבו הוא דאיתרבי אי בעית: ו) וכן תתולש את השער לראות מקום מום: ז) לכתחלה. ס"א ואתולש קאי אר דיעבד ואלא יזיזנו קאי: ח) שלא יזיזנו השתא: ט) עליו אמרת לא: י) מותר דטעמא משום שאין: יא) נעורת של פשתן ומטליות כדי שיסתום פי הנקב: יב) הקנה את השיער: יג) מלאכות חסר אחת: יד) עוף לתולשה ולא: טו) היא קדושת בדק הבית יש לה: טז) לא גזרו ביה רבנן: יז) נמי תולש לראות: יח) ובסוף שמונה שרצים: יט) לתלוש הנוצה מצואר: כ) הכי רב משום אות א' נמחק: כא) במתכוין שרי היינו בצמר אבל בנוצה: כב) את הכנף דהיינו אורחיה ואע"ג: כג) ר"ל תולש חייב: כד) שבמעיה חייב לענין: כה) וכן. ס"א וכל קיטוף: כו) אהא דאמר דתולש: כז) יד הוא ואין: כח) את הכנף כו': כט) משום מקום דאית: ל) לרבותא דאע"ג: לא) ובקונטרס הגיה איפכא: לב) השערות עמהן בלא מתכוין או אלו עצמו: לג) משחיר ומזה מדקדק: לד) לתקן ואין זה דומה לשאר לשון אין מתכוין דבעמא דכיון: לה) בגוז גמור לא חשיב גוזז משום כו' הוה לו למשרי: לו) תגוז אבל עבר וגזז שריא הגיזה: לז) המוקדשין בהנאה הוא: לח) דמן בהנאה: לט) אסור ליתא חדא דבהא לא מתרצה פירכין דאינו שוחט בשביל הדם אלא להתיר הבשר לכתחלה דמתכוין:

רבינו גרשום

ומי אמר רב הכי. דדבר שאין מתכוין מותר: מסוכריא דנזייתא. פקק של צמיד חבית: אסור להדוקיה. לסותמו משום סחיטה: אפילו לרבי שמעון. דאמר דבר שאין מתכוין מותר מודה דאסור: אמר רב הלכה כרבי יהודה. דאמר דבר שאין מתכוין אסור: כלאחר יד. כלומר שלא לשום עקירה אלא לצורך שחיטה דאין דרכו בעקירה אלא בגזיזה: את הכנף. של עוף הנוצה: וקוטמו. כמו קוטמו לשנים: והמורטו. הנוצה מקנה שלה: חייב משום גוזז דתולדתה דגוזז הוא: דהיינו אורחיה דכנף בתלישה אבל תלישה דצמר לאו היינו אורחיה ולאו

היינו כגוזז: רבי יוסי סבר לה כרב. דאמר דבר שאין מתכוין אסור: שתי שערות. שיש בפרה אדומה: שעיקרן מאדים וראשן משחיר: גוזז. השחור במספרים היינו כדי להכשירו: ואינו חושש. משום דגוזז בקדשים דדבר שאין מתכוין מותר: שאני פרה דלאו בת גיזה. משום הכי אינו חושש אבל לעולם דבר שאין מתכוין אסור סבירא ליה: ת"ל לא תעבוד ולא תגוז. ולא תגוז נדרש לפנינו ולאחריו וליקח לא תעבוד מלא תגוז: והא איכא איסורא דרבנן. ואמאי קאמר ואינו חושש: דלא שכיחא דכולן לא הוו אלא ד' ו) ולא גזרו בה רבנן ולעולם דבר שאין מתכוין אסור. ומשיב התלמוד ואמאי גוזזן כשהיא מקודשת הפרה וליחלה על גבי דמים ולפקה לחולין וליגזיה כשהיא חולין: דמיה יקרין. ואין לו כ"כ דמים כדי לפדותה בשוויה: ז) בגיזת גבוז ולא בשאר גופו: בקופיץ. כלומר שבקופיץ תולשו דהיינו כלי: תני לקופיץ. כלומר שביד תולשו כדי לעשות מקום לקופיץ: לכתחלה או דיעבד. דהתולש משמע (דיעבד) [לכתחלה] דהאי כן אתולש קאי ומשמע לכתחלה כלומר כמי שאמר דעושה מקום דהיינו לכתחלה קאמר וכן התולש. כלומר דלכתחלה תולש או דלמא האי וכן אלא יזיזנו קאי כלומר וכן התולש לא יזיזנו ממקומו נמי אבל אכתי לא ידענן אי תולש לכתחלה או דיעבד: תולשו וראה היינו לכתחלה: השתא התם דשחיטה מוכח עליו שאינו עושה בשביל צמר אמרת לא יזיזנו התולש לראות מקום מום דהכא לא מידי מוכיח עליו דאין ניכר המום לעלמא מיבעיא דלא יזיזנו אלא ש"מ האי וכן אתולש קאי דתולש לכתחלה כמו עושה מקום ש"מ: שער בכור בעל מום. צמר שלו שנשר מקצתו: והניחו בחלון. לפי שצמרו אסור לגמרי מחיים דפסולי המוקדשים אסורים בגיזה ועבודה: ואח"כ שחטו במומו עקביא בן מהללאל מתיר. דכי היכי דשחיטה מתרת הכל בשר ועור וצמר שעליו הכי נמי מתרת זה שנשר:

ו) כלתמן בריש פרה ז) גי' רבינו בגמ' ואב"א כי אתרבי שור לגיות זנבו ועי' בשיטה לוח ה'